

Örebro 2018-10-29

YTTRANDE

Dnr 2018-/AG/JH

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället (SOU 2017:57)

Riksförbundet för döva, hörselskadade barn och barn med språkstörning, DHB, är en föräldraorganisation som startade 1949 och aktivt arbetar för att våra målgrupper ska vara delaktiga, jämlika samt ha inflytande i ett tillgängligt samhälle. Även barn med ytterligare funktionsnedsättningar såsom utvecklingsstörning och autism i kombination med dövhet, hörselnedsättning eller språkstörning är viktiga grupper inom vår organisation. Grunden för våra ställningstaganden är våra samlade erfarenheter i förbundet. Viktiga dokument för vårt arbete är *Barnkonventionen* och *FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Vårt arbete utgår även från Sveriges språklag, som ger svenskt teckenspråk ställning motsvarande de nationella minoritetsspråken.

Riksförbundet DHB väljer att svara på de delar av betänkandet som rör verksamheter inom skolan och överlämnar härmed följande synpunkter:

Sammanfattning

Riksförbundet DHB anser det vara glädjande att en delegation har fått resurser att arbeta fram förslag om hur barns och ungas läskunnighet och läsande kan utvecklas mer gynnsamt. Vårt förbund är till stora delar positiva till de förslag som delegationen lägger fram, dock skulle vi ha velat se att funktionshindersperspektivet hade genomstrukturerats förslagen i högre grad. Liksom delegationen anser vårt förbund att det är fundamental i vårt samhälle att alla elever ska ges möjlighet till fullgod läsförmåga.

Vi är positiva till att förstärka Skolverkets satsning Läslyftet, men det är helt nödvändigt att det i Läslyftet finns kompetens om hur elever med olika funktionsnedsättningar lär sig läsa. Delegationen vill se ett ökat samarbete mellan skola och bibliotek kring metoder som kan ge läsmotivation, med särskild betoning på elever som läser i liten omfattning¹. Riksförbundet DHB är helt enig med delegationen, men vi är av den uppfattningen att ska det verkligen gå att nå alla barn och ungdomar, så måste det finnas mer kunskap om de barn och ungdomar med funktionsnedsättning som ofta lär sig att läsa med andra metoder och behöver hantera både talat och tecknat språk.

Riksförbundet DHB är positiva till att en försöksverksamhet införs som innebär att en eller flera läsfrämjande aktörer får ett årligt verksamhetsbidrag. Dock anser vi att om det är en finansiering av läsning som ska nå alla barn och ungdomar, måste det finnas riktade medel för satsningar på läsning för barn och ungdomar med dövhet, hörselskada och språkstörning. Det måste finnas kompetens och resurser för att möta barn och ungdomar som ofta behöver andra metoder än många andra barn för att läsa sig läsa, och inte är hjälpta av auditivt stöd.

4.6 Bedömningar gällande läsning i skolan

Riksförbundet DHB är enig med delegationen om den stora vikten av att alla elever ska ges möjlighet till fullgod läsförmåga. Vi vet att läsförmågan är avgörande för hur barn och unga lyckas i sin utbildning och att det även är av stor betydelse för barnet eller ungdomens fortsatta utveckling. Vi är positiva till att förstärka Skolverkets satsning Läslyftet och till att se det fortgå under längre tid. Dock saknar vi ett brett funktionshinderperspektiv i utredningens resonemang. Det är helt nödvändigt att det i Läslyftet och skolhuvudmännens insatser ingår kompetens om hur elever med olika funktionsnedsättningar lär sig läsa. Det som omnämns är dyslexi och allmänna läs- och skrivsvårigheter, exempelvis anges Legimus som ett bra hjälpmedel. Legimus kan förvisso vara en hjälp för många och det är bra att utredningen uppmärksammar det. Emellertid är det så att uppläst text inte är en hjälp för alla elever som behöver stöd i sin läsutveckling.

Vi representerar barn och ungdomar med dövhet, hörselnedsättning och språkstörning och vi vet att det är mycket vanligt att de behöver stöd av olika omfattning i sitt läsande. De är dock sällan hjälpta av att få texter upplästa för sig. Det är en självklarhet att elever som är döva inte kan ta del av auditiv information, men det är också viktigt att tänka på, att de eleverna har två olika språk att arbeta med. Teckenspråk och skriven svenska är två olika språk, och lärare måste ha metoder för att ge de eleverna de bästa förutsättningarna till läsning. Elever med hörselnedsättning och språkstörning har båda en likartad problematik med att uppfatta auditiv information, så även här behöver lärare och fritidspedagoger få kompetensutveckling i att kunna möta dessa elevers rätt till läsinlärning och läsutveckling.

I Specialpedagogiska skolmyndighetens nationella kartläggning om elevers behov av stöd i arbetet med att möta elever med språkstörning² framgår att det finns mycket stora brister i att

¹ Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället (SOU 2017:57), sid 89

² Andersson, Fröding, Lundgren, ”Vi behöver öka kunskapen om språkstörning” – en nationell kartläggning om skolors behov av stöd i arbetet med att möta elever med språkstörning 2018.

kunna ge rätt stöd till elever med språkstörning. Det saknas adekvata läromedel, kunskap om hur lärmiljöer ska utformas och kompetens om funktionsnedsättningen och dess konsekvenser. Vidare kan vi ta del av betygsstatistik i Specialpedagogiska skolmyndighetens årsredovisning från 2017 över elever som går i de statliga specialskolorna för elever som är döva, hörselskadade och har en grav språkstörning. I ämnet svenska är det 29 % av eleverna på de statliga regionskolorna (för döva och hörselskadade) som uppnår avgångsbetyget E eller högre i ämnet svenska. I den statliga specialskolan Hällsbo för elever med grav språkstörning är det 27 % som uppnår avgångsbetyget E eller högre i svenska.³ Vi saknar dessvärre statistik över elever från våra målgrupper som är integrerade i andra skolformer.

Långsiktigt hållbar lärarkompetens inom läsning

Riksförbundet DHB instämmer i utredningens förslag att rektorerna tillsammans med lärarna, bör följa upp elevernas läsutveckling och läsintrasse. Rektorerna har ansvar för att eleverna får tillgång till och förutsättningar att använda för dem relevanta läromedel och även skolbibliotek samt digitala verktyg. Därför är det viktigt att även rektorer har den kompetens som krävs för att arbeta aktivt med utveckling av läsinsatser för elever med funktionsnedsättning. För skolhuvudmännen borde det vara en självklarhet att lärare får den kompetens och de verktyg som de behöver för att de ska kunna möta alla elevers olika förutsättningar och behov.

Riksförbundet DHB instämmer i det delegationen tar upp om att det är av stor vikt att skapa flera vägar till läsning. I förslaget nämns datorspel, vi menar att även tecknade serier i olika format kan vara ett alternativ. I detta sammanhang skulle vi vilja ta upp frågan om att på olika sätt skapa incitament för ungdomslitteratur på lätt svenska. Det finns idag en begränsad utgivning och behovet är stort. Böcker på lätt svenska behövs inom alla områden, både skönlitteratur och fackböcker.

Det bör också ingå en satsning på att öka mängden litteratur på svenskt teckenspråk. Idag finns bara en ytterst begränsad mängd av sådan litteratur tillgänglig. Det är viktigt att förstå att teckenspråk och skriven svenska är två olika språk och att elever med teckenspråk som första språk också bör få tillgång till litteratur på teckenspråk vilket underlättar läsinläring på samma sätt som att elever med annat modersmål än svenska får tillgång till litteratur på sitt modersmål.

Delegationen menar att det vore önskvärt med ett ökat samarbete mellan skola och bibliotek kring metoder som kan ge läsmotivation, med särskild betoning på elever som läser i liten omfattning⁴. Riksförbundet DHB är helt enig, men ska det nå alla barn och ungdomar så måste det finnas mer kunskap om de barn och ungdomar med funktionsnedsättning som ofta behöver lära sig att läsa med andra metoder.

³ Specialpedagogiska skolmyndighetens årsredovisning 2017 sid 58 f

⁴ Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället (SOU 2017:57), sid 89

5.8 Förslag gällande skolbibliotek och läsning

Riksförbundet DHB är positiva till utredningens förslag om ett förtydligande i läroplanerna om rektors ansvar för skolbiblioteken. I skolbibliotekens roll finns även viktiga funktioner såsom att handleda elever i informationssökning och källkritik. Att Skolinspektionen, inom ramen för sin regelbundna tillsyn, särskilt ska fokusera på skolbiblioteken, menar vi är en nödvändig del i skolhuvudmännen uppdrag.

6.6 Förslag och bedömningar gällande fritidshem

Riksförbundet DHB ser positivt på delegationens förslag om att läroplanerna för grundskolan, specialskolan och sameskolan som avser fritidshemmet, ska innehålla regleringar om att fritidshemmet ska stimulera elevernas läsning. Vi menar även att personalen i fritidshemmet fyller en mycket viktig roll för de barn och ungdomar. Därför måste de ges möjlighet till kompetensutveckling inom läsutveckling, ett kunskapslyft som även måste innehålla kunskap om elever med funktionsnedsättning. Om detta ska komma elever med dövhet, hörselnedsättning eller en språkstörning till del, så måste det finnas kompetens om hur de lär sig läsa och vad de behöver för metoder och hjälpmedel för att lyckas med sin läsning.

7.4 Förslag och bedömningar gällande läsning på lov

Riksförbundet DHB instämmer i att det är av stor vikt att även den kompetens som de läsfrämjande aktörerna utanför skolan har, i större utsträckning än i dag, tas tillvara för att främja barns och ungas läsförmåga och läslust. Vi är även positiva till att en försöksverksamhet införs som innebär att en eller flera läsfrämjande aktörer får ett årligt verksamhetsbidrag. Dock anser vi att om det är en finansiering av läsning som ska nå alla barn och ungdomar, måste det finnas riktade medel för satsningar på läsning för barn och ungdomar med dövhet, hörselskada och språkstörning. I försöksverksamheterna måste det finnas kompetens och resurser för att möta dessa elever som ofta behöver andra metoder än många andra barn för att läsa sig läsa, och inte är hjälpta av auditivt stöd.

Dag som ovan

Jan Höglund

Anna Gabrielsson

Ordförande Riksförbundet DHB

Handläggare

